

УДК 130: 316.773.4

Шевчук А. В.

аспірант кафедри філософії та політології,
Житомирський державний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0009-0007-1992-2741>

**ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ПОСТПРАВДИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ:
АЛГОРИТМІЧНА ІЗОЛЯЦІЯ ТА КРИЗА ВЕРИФІКАЦІЇ ЗНАНЬ**

В епоху інформаційної глобалізації суспільство зіштовхнулося з футурошоком, з загрозою панування «інформаційного безладу», в межах якого об'єктивні факти часто мають значно менший вплив на формування громадської думки, ніж апеляції до емоцій та особистих переконань людини. Термін «постправа» набув міжнародного розголосу після визнання його словом року Оксфордським словником у 2016 році [1]. Як слушно зауважує американський дослідник Джейсон Гарсін у праці «Regimes of Posttruth, Postpolitics, and Attention Economies» (2015), у добу постправди «традиційні інститути – уряд, медіа – втрачають довіру, а натомість підносяться конкуруючі наративи, що спираються на емоційний резонанс» [4, с. 327]. У зв'язку з цим актуальним залишається феноменологічний аналіз трансформації критеріїв істинності в умовах тотальної діджиталізації, де постправа постає не просто як дезінформація, а як специфічний режим розкриття буття.

В сучасному інформативному просторі, незважаючи на зростаючу кількість інформації і накопичення значної кількості даних у різних сферах соціального буття людини вже наявна серйозна алгоритмічна ізоляція і криза верифікованості будь-якого знання. Значною мірою класична модель теорії пізнання базується на принципі *adequatio rei et intellectus* – відповідності будь-якого судження реальному стану речей. Однак, як зазначають фінські дослідники Р. Хуттунен та Л. Каккорі у статті «Heidegger's Theory of Truth and its Importance for the Quality of Qualitative Research» (2020), така кореспондентська теорія істини вимагає прямого зв'язку між суб'єктом і об'єктом [3, с. 604]. В умовах інформаційної глобалізації цей зв'язок розривається через технологічне посередництво. Йдучи за міркуваннями Я. Брамса у дослідженні «Philosophy of Post-Truth» (2020), ми бачимо, що технології в сучасному світі є своєрідними «брокерами реальності», фактично ізолюючи споживача від безпосередніх фактів [9, с. 9].

Особливу роль у цьому процесі відіграють алгоритми онлайн-мереж (OSNs). Соціальні медіа, за твердженням литовського дослідника Даріуса Плікінаса у роботі «Systematic Review of Fake News, Propaganda, and Disinformation» (2025), створюють «фільтруючі бульбашки» та «ехо-камери», які посилюють упередження користувачів [5, с. 896]. Внаслідок цього відбувається штучна епістемологічна ізоляція: індивід взаємодіє лише з тією інформацією, що підтверджує його ідентичність, тоді як будь-які спроби спростування блокуються алгоритмічно. Це перетворює інформаційний простір на поле «когнітивної війни», а метою є зміна способів сприйняття самої інформації [5, с. 895].

У зв'язку з цим доречним є звернення до феноменологічного сприйняття інформації, а саме звернення до досліджень Мартіна Гайдеггера. У згаданій статті Р. Хуттунена та Л. Каккорі (2020) автори інтерпретують гайдеггерівську істину як *aletheia* – «неприхованість» буття [3, с. 607]. В епоху постправди інформаційні об'єкти поступово перестають бути «наявними» (*Vorhanden*) для раціонального аналізу; вони стають «підручними» (*Zuhanden*) інструментами, що відкривають світ згідно з емоційним налаштуванням суб'єкта. Відтак можна стверджувати, що постправа є режимом «падіння істини» (*Verfallenheit*), де людина розчиняється у «балаканині» (*Gerede*) соціальних мереж, а ілюзорна неприхованість світу значень заміщує фактичну реальність [3, с. 612]. У зв'язку з цим американський дослідник Лі Макінтайр у книзі «Post-Truth» (2018) підкреслює, що у підсумку подібне заміщення реальності призведе до культурної кризи, де правда стає питанням віри, а не перевірки [2, с. 5].

Відтак у суспільному просторі в контексті мінливості знання формується криза довіри людини до будь-якої інформації. Постправа не є простою байдужістю до фактів, вона постає як криза свідчення. Англійська дослідниця Діана Попеску-Саррі у праці «Post-Truth is Misplaced Distrust in Testimony, Not Indifference to Facts» (2024) слушно зауважує, що це явище базується на «неправильно спрямованій недовірі до свідчення» [6, с. 1453]. Суб'єкт в ехо-камері шукає докази, але віддає перевагу «характерологічним доказам» – особистій довірі до «свого» оратора, а не логічній обґрунтованості його тези [6, с. 1459]. У такому розумінні довіра стає своєрідним «сурогатом знання». Інший англійський дослідник Джонатан Бенсон у статті «Deliberative democracy and the problem of tacit knowledge» (2019) підкреслює, що значна частина нашого досвіду є неявним знанням (tacit knowledge), яке неможливо висловити пропозиційно [7, с. 77]. Механізми постправи експлуатують цей розрив, змушуючи індивіда покладатися на довіру як механізм, що дозволяє діяти так, «ніби ми знаємо те, що знають інші», не перевіряючи факти самостійно [7, с. 84]. Тим більше, що в умовах інформаційної глобалізації людина часто навіть потенційно не може перевірити цю інформацію в величезному масиві думок, їх критики та інтерпретацій.

Отже, феноменологічна деконструкція дозволяє припустити, що постправа в умовах інформаційної глобалізації є наслідком вичерпання потенціалу кореспондентської моделі істини в ситуації надвисокого рівня алгоритмічного посередництва під час ретрансляції і сприйняття інформації. Вона дозволяє маніпулювати свідомістю через створення штучних «світів значень», де особиста довіра цінується значно більше, ніж верифікований факт. Протидія цьому феномену потребує не лише фактчекінгу, а й впровадження за слушним висловлюванням Д. Попеску-Саррі «місткової риторики» (bridging rhetoric) для відновлення довіри між ізольованими групами [6, с. 1464]. І лише через усвідомлення того, у який спосіб і через які механізми сучасні медіа-технології конструюють наш горизонт сприйняття, можливе повернення до істини як спільного досвіду розкриття буття.

Список літератури

1. Oxford English Dictionary. Post-truth. 2016. URL: <https://www.oed.com> (дата звернення: 23.12.2025).
2. McIntyre L. Post-Truth. Cambridge, MA: MIT Press, 2018. 216 p. URL: <https://mitpress.mit.edu/books/post-truth> (дата звернення: 11.12.2025).
3. Huttunen R., Kakkori L. Heidegger's Theory of Truth and its Importance for the Quality of Qualitative Research. *Journal of Philosophy of Education*. 2020. Vol. 54, No. 3. P. 600–616. URL: <https://doi.org/10.1111/1467-9752.12429> (дата звернення: 05.01.2026).
4. Harsin J. Regimes of Posttruth, Postpolitics, and Attention Economies. *Communication, Culture & Critique*. 2015. Vol. 8, No. 2. P. 327–333. URL: <https://doi.org/10.1111/cccr.12097> (дата звернення: 17.12.2025).
5. Plikynas D., Rizgelienė I., Korvel G. Systematic Review of Fake News, Propaganda, and Disinformation: Examining Authors, Content, and Social Impact Through Machine Learning. *IEEE Access*. 2025. Vol. 13. P. 1–25. URL: <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2025.3530688> (дата звернення: 09.01.2026).
6. Popescu-Sarry D. Post-Truth is Misplaced Distrust in Testimony, Not Indifference to Facts: Implications for Deliberative Remedies. *Political Studies*. 2024. Vol. 72, No. 4. P. 1453–1470. URL: <https://doi.org/10.1177/00323217231194822> (дата звернення: 07.01.2026).
7. Benson J. Deliberative democracy and the problem of tacit knowledge. *Politics, Philosophy & Economics*. 2019. Vol. 18, No. 1. P. 76–97. URL: <https://doi.org/10.1177/1470594X18782086> (дата звернення: 03.12.2025).
8. Lewandowsky S., Ecker U. K., Cook J. Beyond Misinformation: Understanding and Coping with the 'Post-Truth' Era. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*. 2017. Vol. 6, No. 4. P. 353–369. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2017.07.008> (дата звернення: 06.01.2026).
9. Brahms Y. Philosophy of Post-Truth. Institute for National Security Studies. 2020. 20 p. URL: <https://www.jstor.org/stable/resrep23537> (дата звернення: 07.12.2025).